

שבת מוסף שמונה עשרה OF קדושה IN גאולה THE THEME OF

In last week's newsletter we learned of an additional manner in which מוסף שמונה עשרה of שבת is different from the other תפילות of שבת; i.e the theme of the middle ברכה includes a request for גאולה, redemption, that will occur in the merit of the Jewish People observing שבת. The link between מוסף שמונה עשרה of שבת and גאולה may further explain the placement of the פסוק of שמע ישראל and the words: אני ה' א-להיכם in the שבת of מוסף שמונה עשרה of קדושה:

פירושי סידור התפילה לרוקה [ק] קדושה של מוסף-אני ה' א-להיכם, במדרש אני ה' א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים, אני ה' א-להיכם, למה התחיל הפסוק אני ה' א-להיכם, וסיים אני ה' א-להיכם? אלא אמר הקב"ה אני ה' א-להיכם אשר כבר הוצאתי אתכם מכור הברזל, אני ה' א-להיכם אשר אעלה אתכם מכל הארצות לארץ ישראל בגלות אדום, זהו להיות לכם לא-להים. אני ה' א-להיכם יהיה לעתיד כמו במצרים, זהו (מיכה ז', טו') כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, וכתוב (ישעיה כג', ה') כשמע מצרים יחילו כשמע צור.

Translation: Concerning the words: Ani Hashem Elokeichem we find in the Midrash that those words are a reference to the verse: Ani Hashem Elokeichem Asher Hotzaysi Eschem Ma'Eretz Mitzrayim Li'Hiyos Lachem L'Elolekim, Ani Hashem Elokeichem. Why does this verse begin with the words: Ani Hashem Elokeichem and end with the words: Ani Hashem Elokeichem? G-d was sending the following message: I am G-d who rescued you from the iron furnace (Egypt). I am also your G-d who will rescue you from all the corners of the Diaspora and return you to Eretz Yisroel. That is what the words: Ani Hashem Elokeichem represent. I am your G-d who in the future will act as I did in the past when you were in Egypt. That is what the verse: Like in the days I rescued you from Egypt, I will show you great miracles, and the verse: When the report comes to Egypt, so shall they tremble at the port of Tyre, represent.

A similar connection between the redemption from Egypt and the future redemption appears in the הגדה. Rabbi Menachem Kasher, ז"ל, in his הגדה ארץ ישראלית expresses it as follows:

הגדה ארץ ישראלית-ראוי שתדע שזכרון גאלת מצרים אצלנו הוא תקוה רבה והוראה גדולה על הגאולה העתידה, וכמו שאמר הנביא: כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, ואמר: הן גאלתי אתכם אחרית כראשית, להניד שהיו שתי הגאלות קשורות זו בזו, וכמאמר

1. The inclusion of the theme of גאולה in עשרה of מוסף שמונה עשרה of שבת provides another reason why we cannot compensate for forgetting to recite עשרה of מוסף שמונה עשרה of שבת by reciting עשרה שמונה עשרה twice in תפלת ערבית of שבת. Once מוצאי שבת has departed it is no longer appropriate to present the observance of שבת as being the reason for the גאולה since at that moment we are no longer observing שבת.

הנביא (ישעיה יא', יא'): יוסיף ה' שנית, ידו לקנות את שאר עמו וגומר. ולכן תקנו שנעשה בזרזות ככל חקת הפסח ומשפטיו, לפי שהגאלה הקדומה היא עדות ברורה על הגאלה לעתידה. ובעבור זה ראוי לומר בברכת הגאלה: כן ה' א-להינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, ונהיה בגאלה כוללת שלמה שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך.

Translation: Know that our commemoration of the Exodus from Egypt is an expression of our hope and a major lesson as to the future redemption, as the Prophet said: Like in the days I rescued you from Egypt, I will show you great miracles, and it is said: Know that I will rescue You in the future as I did in the past. This teaches you that the two redemptions are linked, as the Prophet said: And it shall come to pass in that day, that the Lord shall set his hand again a second time to recover the remnant of His people, etc. That was the purpose in Chazal instituting rules that require us to enthusiastically perform the Mitzvos of Pesach; the past redemption is our assurance that G-d will rescue us again. That is why it is appropriate to say in the Bracha of redemption: Kain Hashem Elokeinu Ya'Gianu L'Moadim Oo'LiRigalim Acheirim Ha'Ba'Im Likra'Seinu L'Shalom. May there come a time of complete redemption, when we will rejoice in the building of Your city, and be gladdened there in Your service."

The link between שבת of מוסף שמונה עשרה and גאולה explains the addition of the following lines to קדושה:

נוסח אשכנז-הוא א-להינו, הוא אבינו, הוא מלכנו, הוא מושיענו, והוא ישמיענו ברחמי שנית לעיני כל חי, להיות לכם לא-להים, אני י-י א-להיכם.

The message of גאולה is delivered more clearly in this version:

נוסח ספרד-הוא א-להינו, הוא אבינו, הוא מלכנו, הוא מושיענו, והוא יושיענו ויגאלנו שנית, וישמיענו ברחמי שנית לעיני כל חי, לאמר: הן גאלתי אתכם אחרית כראשית, להיות לכם לא-להים.

Early versions of קדושה for שבת of מוסף שמונה עשרה omitted any references to גאולה:

סדר רב עמרם גאון שחרית של שבת-ושליח צבור יורד לפני התיבה ואומר. מגן. ומחיה. כתר יתנו, ומוסיף פעמים אומרים שמע ישראל ה' א-להינו ה' אחד. ויש אומרים להיות לכם לא-להים. אני ה' א-להיכם אמת. לדור ודור ומסיים התפלה. ומקדש, והולכין לבתיהם.

The message of גאולה entered into קדושה about the same time that רש"י introduced his interpretation on the use of a reverse alphabetical acrostic (תשר"ק) in the middle ברכה of שבת of מוסף שמונה עשרה:

מחזור ויטרי סימן קצא'- סימן קצב'- וחזור החזן ומתפלל אבות וגבורות: ויאמר קדושה: כתר לאדון נכתיר, וברכה לברוך נברך, ומלוכה למלך נמליך. ושם המיוחד נייחד יחד. עם קבוצי מעלה קדושה לקדוש נשלש ככתוב וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש י-י

להבין את התפלה

צב-אות מלא כל הארץ כבודו: כבודו מלא עולם משרתיו שואלים זה לזה. איה מקום כבודו. לעומתם ברוך יאמרו: ועונין: ברוך כבוד י-י ממקומו: ממקומו הוא יפן ברחמים ויחון על עם המייחדים שמו ערב ובקר בכל יום תמיד: פעמים באהבה שמע אומרים: ועונין: שמע ישראל י-י א-להינו י-י אחד: אחד הוא א-להינו. הוא אבינו הוא מלכינו הוא מושיענו והוא יושיע את שאריתנו והוא יטעינו בארץ זבת חלב ודבש וישמיענו ברחמיו שנית לעיני כל חי להיות לכם לא-להים. אני י-י א-להיכם: אדיר אדירנו י-י מה אדיר שמך בכל הארץ כאמור והיה י-י למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה י-י אחד ושמו אחד: ובדברי קדשך כתוב לאמר. ימלוך י-י לעולם א-להיך ציון לדור ודור הללויה-ה: לדור ודור נגיד גודלך: תכנת: רצה ומודים: ברכת כהנים: שים שלום.

Translation: The prayer leader returns and recites: Avos, Gevuros and recites Kedushah: Kesser L'Adon . . Hoo Malkeinu, Hu Moshianu and He will rescue the remainder and plant them in the land of milk and honey and will allow us to hear a second time in the presence of all: L'Hiyos Lechem L'Elokim.

The **אבודרהם** is the first to include the words found today in **ספרד**:

ספר אבודרהם שחרית של שבת-אחד הוא א-להינו על שם שאמר קודם ה' א-להינו ה' אחד. והוצרך לפרש הוא א-להינו משום דתנן בברכות בפרק אין עומדין (לג', ב') מודים מודים משתקין אותו. ומפרש בגמרא וכן האומר שמע שמע כאומר מודים מודים דמי. מיתבי הקורא שמע וכופלו הרי זה מגונה. מגונה הוא דהוי הא שתוקי לא משתקין לי! לא קשיא הא דאמר מילתא. ותנייה הא דאמר פסוקא ותנייה.

Translation: The words: One is our G-d are included because just before that we say Hashem Elokeinu Hashem Echad. It was necessary to explain the words: He is our G-d based on what we learned in Maseches Brachos in the chapter entitled Ain Omdim that when the prayer leader says words such as: Modim Modim, we must quiet the prayer leader. The Gemara explains that the same rule applies to saying Shema Shema. Such an act is like saying Modim Modim . The Gemara says: we learn that whoever says Shema Shema is acting distastefully. It may be distasteful but we do not need to quiet him? The Gemara answers that we need to quiet him when he repeats one word but not if he repeats a word that begins a different line.

המחבר קדושה זאת רצה לפרש הוא א-להינו. . . הוא אבינו על שם (ישעיה סג, מז) כי אתה אבינו. הוא מלכנו הוא יושיענו וכתוב מושיעו בעת צרה. הוא יגאלנו הוא ישמיענו ברחמיו על שם (ירמיה יד, ח) משמיע ישועה. שנית על שם (שם יא, יא) יוסף ה' שנית ידו וגו'. לעיני כל חי על שם (ישעיה נב, י') חשף ה' את זרוע קדשו לעיני כל הגוים. הן גאלתי אתכם אחרית כראשית.

Translation: Whoever composed these lines within Kedusha wanted to expound upon the words: He is our G-d. That it is an act that is permitted . . . The words: He is our Father is derived from the verse: Because You are our G-d. The words: He is our King and Our redeemer are based on the verse: Who saves in a time of trouble. The words: He will rescue us and He will have us hear in His compassion are based on the verse: who announces redemption. The word: a second time is based on the verse: G-d will extend His

hand a second time. In front of the eyes of all is based on the verse: The Lord has made bare His holy arm in the eyes of all the nations. I will rescue You in the future as I did in the past.

Tzvi Karl in his book: מחקרים בתולדות התפלה makes the point that the theme of נאולה was a later introduction into the מוסף שמונה עשרה of קדושה שבת:

מחקרים בתולדות התפלה-דף 74-ראינו כבר כאן השתנות הכוונה העיקרית באמירת "פעמים באהבה"; נראה לאחר זמן שינוי הכוונה באמידת "להיות לכם לא-להים" וכו', כי במשך הזמן הכניסו פיוט בין הפסוק "שמע ישראל" ובין הפסקה "להיות לכם לאלהים" וכו' בלשון זה: "אחד הוא א-להינו הוא אבינו הוא מלכנו הוא מושיענו והוא ישמיענו ברחמיו שנית לעיני כל חי" (להיות לכם לא-להים)

Translation: We see here a change in the primary purpose as to why we recite "twice with love". It appears that over time the intent of saying the words: L'Hios Lachem L'Elokim changed. Chazal added a Piyut between the verse: Shema Yisroel and the verse: L'Hios Lachem L'Elokim; i.e Echad Hu Elokeinu, Hu Aveinu, Hu Malcheinu, Hu Moshi'Ainu, V'Hu Yashiyainu B'Rachamav Shainis L'Ainai Kol Chai (L'Hios Lachem L'Elokim)

כלומר הוא מקוה, שכשם שאמר ה' פעם "אני ה' א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים אני ה' א-להיכם", כן יאמר בפעם השניה "אני ה', אשר הוצאתי אתכם מבין העמים אשר בני ישראל נפוצו בקרבם להיות לכם לא-להים". באמרו "לעיני כל חי" נראה, שחשב גם כן על הר סיני, ששם אמר ה' "אנכי ה' א-להיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" "לא יהיה לך א-להים אחרים על פני". פיוט זה ניתק את הקשר, שהיה בין "להיות לכם לא-להים" ובין "שמע".

Translation: In other words, we express a hope that just as G-d declared that He was the G-d who rescued us from Egypt, so too one day, G-d will declare a second time: I am your G-d who has rescued you from among the nations in which you are dispersed, to be Your G-d. The words: L'Ainai Kol Chai appear to be a reference to the revelation at Har Sinai where G-d said: I am your G-d who rescued you from Egypt, do not serve any other gods. This Piyut expresses the connection between the words: L'Hios Lachem L'Elokim and the opening verse of Kriyas Shema.

When we examine the version of קדושה found in the מחזור ויטרי we find that Karl is correct in noticing that חז"ל added several lines of poetry:

כתר לארון נכתיר,
וברכה לברוך נברך,
ומלוכה למלך נמליך.
ושם המיוחד נייחד יחד.
והוא יושיע את שאריתנו,
והוא יטעינו בארץ זבת חלב ודבש,
וישמיענו ברחמיו שנית לעיני כל חי להיות לכם לא-להים.